2014

M.A. Part–II Examination

SANSKRIT

PAPER—VI

Full Marks : 100

Time : 4 Hours

The figures in the margin indicate full marks.

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

FIRST HALF [MARKS – 50]

1. प्रमाण नाम किम् ? तत् कतिविधम् ? तत्र प्रत्यक्ष प्रमाणं नाम किम् ? तर्कभाषानुसार प्रत्यक्ष प्रमा वा का ? तस्याः करणं कतिविधम् ? कानि च तानि ? तेषां करणत्वं कदा भवति सोदाहरण वेशधेनालोच्यताम् । 1+1+2+1+1+1+6

अथवा

को नाम सन्निकर्षः ? सकतिविधः ? सोदाहरणं प्रत्येकं भेद आलोच्यनाम् ? 1+2+10

(Turn Over)

अथवा

तर्कभाषानुसारम् अनुमानलक्षणं निरुप्य तस्य भेदा अपि सोदाहरणम् आलोचनीयाः । 13

2. प्रमेयपदार्थम् आत्मानमधिकृत्य टीका लेख्या । 6

अथवा

उपमान दप्तमाण विषये टीका लेख्या ।

3. अधोलिखितेषु यथेच्छं प्रश्नत्रयं देवनागरीलिप्या संस्कृतभाषया च समाधेयम् : 2×3

a) न्यायशास्त्रस्य प्रवृत्तिः कतिधा ? काश्च ताः ? तत्र लक्षणलक्षण किम् ?

b) समवायिकारणलक्षणं किम् ?

c) करणं नाम किम् ?

d) अयुतसिद्धपदार्थाः के ?

e) गौतमोक्तस्य न्याय सूत्रस्य प्रथमं सूत्रं लिख्यताम् ?

f) अन्यथासिद्धशब्दस्य कोऽर्थः ?

4. दुःखोपाघातके हेतो जिज्ञासा कथं जायते इति सांख्यकारिकामाश्रित्य वैशेषेनालोच्यताम् । 13

अथवा

सौत्रम्यात्तदनुपलबिधनाभावात् कार्यतस्तदुपलब्धेः ।
महदादि तच्च कार्यं प्रकृतिस्वरूप विरुपं च ॥
—कारिकेयं व्याख्यायताम् ।

5. सांख्यकारिकानुसारं गुणत्रायं संक्षेपण व्याख्यातताम् । 6

अथवा

सांख्यकारिकानुसारं पुरुषस्वरूपं व्याख्यानाम् ।

6. अधोलिखितेषु यथेच्छं प्रश्नत्रयं समाधेयम् : 2×3

a) सांख्यमते काः प्रकृतिविकृतयः ?

b) सांख्यमते प्रमाणं कतिविधम् ? कानि च नानि ?

c) सांख्यमते दृष्टिलक्षणं किम् ?

d) सत्कार्यवादस्य कति युक्तयः सन्ति ?

e) सांख्यमते कति तत्त्वानि स्वीकृतानि ? तेषां नामानि उल्लिख्यन्ताम् ?

f) आध्यात्मिकं दुःखं नाम किम् ?

SECOND HALF [MARKS – 50]

1. अधोलिखितेषु कयोश्चिद द्वयोः व्याख्या कार्या : 10×2

क) वेदान्तस्यानुबन्ध्चतुष्टयमुल्लिख्य व्याख्यायताम् ।

ख) पञ्चकोशानां स्वरूपमालोच्यताम् ।

ग) वेदान्तनुसारमीश्वरस्वरूप निरूपप्यताम् ।

घ) किं नाम महावाक्यम् ? एकस्य महावाक्यस्यार्थो यथाशास्त्रं निरूपणीय ।

2. अधस्तनेषु यथेच्छं कस्यचिदेकस्य व्याख्या कार्या : 5

क) अध्यारोपः ।   ख) वैश्वानरः ।

ग) विवर्त्तः ।   घ) जीवन्मुक्तः ।

3. अध स्तनेष प्रश्नषु कश्चन एकः समाधेय : 12

क) व्याकरणस्य मुख्यप्रयोजनानि यथायथं व्याख्यायन्ताम् ।

ख) शब्दस्य ज्ञाने धर्मः प्रयोगे वा ? विचार्य सिद्धान्तः प्रतिपादनीयः ।

ग) अथ शब्दानुशासनमिति भाष्यवाक्यस्य तात्पर्य विशदमालोच्चताम् ।

4. उधोलिखितेषु कस्यचिदेकस्य व्याख्या कार्या : 7

क) यस्तु प्रयुङ्क्ते कुशलो विशेषे

शब्दान् यथावद् व्यवहारकाले ।

सोऽनन्तमाप्नोति जयं परत्र

वाग्योगविद् दुष्यति चापशब्दैः ॥

ख) सक्तुमिव तितउना पुनन्तो

यत्र धीटा मनसा वाचमक्रत

अत्रा सखायः सख्यानि जानते

भद्रैषां लक्ष्मो र्निहिताधि वाचि ॥

5. अधोलिखितास पंक्ति यथेच्छ एकस्याः व्याख्या कार्या : 6

क) चतुर्भिश्च प्रकारैर्विद्योपयुक्ता भवति ।

ख) व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि सन्देहादलक्षणम् ।

ग) यथा लैकिकवैदिकेषु ।

—o—